

Wojciech Sarnik

Uniwersytet Śląski w Katowicach
ORCID: 0009-0002-7300-2392

**PRAWO PRZECIW PROPAGANDZIE –
POLSKIE I ŁOTEWSKIE PRZEPISY ZAKAZUJĄCE
UŻYWANIA SYMBOLI NAWIĄZUJĄCYCH
DO ROSYJSKIEJ AGRESJI NA UKRAINĘ**

Wprowadzenie

Rosyjska pełnoskalowa agresja na Ukrainę z 24 lutego 2022 r. niewątpliwie zachwiała poczuciem bezpieczeństwa części społeczności międzynarodowej, w szczególności państw Europy Środkowo-Wschodniej. Działania zarówno Unii Europejskiej jako całości, jak i poszczególnych państw członkowskich skupiły się przede wszystkim na zastosowaniu sankcji o charakterze gospodarczym, jednak nasilenie rosyjskiej propagandy, będącej elementem wojny informacyjnej, nie ograniczało się do działań w przestrzeni medialnej państw biorących udział w wojnie. Ten fakt skłonił część państw Unii Europejskiej również do innego rodzaju działań mających być odpowiedzią na agresję. 29 marca 2022 r. minister spraw zagranicznych Ukrainy, Dmytro Kuleba, wezwał wszystkie państwa do kryminalizacji znaku „Z” będącego symbolem wsparcia dla rosyjskiej inwazji¹. Niedługo potem wiele państw zdecydowało się na penalizację używania symboli nawiązujących do agresji rosyjskiej na państwo ukraińskie².

Niniejsze opracowanie skupia się przede wszystkim na scharakteryzowaniu dwóch norm prawnych, które w sferze funkcjonalnej odpowiadają na ten sam problem, a mianowicie używanie symboli dotyczących rosyjskiej agresji. Chodzi tutaj o art. 16 ustawy z dnia 13 kwietnia 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach

¹ D. Kuleba, „I call on all states to criminalize the use of the ‘Z’ symbol as a way to publicly support Russia’s war of aggression against Ukraine. ‘Z’ means Russian war crimes, bombed out cities, thousands of murdered Ukrainians. Public support of this barbarism must be forbidden”. <https://x.com/DmytroKuleba/status/1508686459880062977> (7.08.2025).

² Państwa, które zdecydowały się na penalizację tych symboli, zostały wskazane w pracy: I. Marandici, *Z-Propaganda and Semiotic Resistance: Contesting Russia’s War Symbols in Moldova and Beyond*, „Comparative Southeast European Studies” 2023, vol. 71, no. 4, s. 597–602.

w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego³ i art. 13¹ ustawy Administratīvo sodu likums par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā⁴. Trzeba wskazać, że liczba prac poruszających temat wymienionych przepisów obecnie jest ograniczona, ponieważ są one relatywnie nowe, a także zakres tematyczny wydaje się być niszowy, jednak zagadnienie jest na tyle interesujące, że warto się nad nim pochylić ze względu na odmienność rozwiązań przyjętych przez ustawodawców Polski i Łotwy. Rozwiązania te mogą stanowić inspirację dla przyszłych zmian. Ponadto należy nadmienić, że istnieją też inne przepisy zarówno w polskim, jak i łotewskim porządku prawnym, które pośrednio lub bezpośrednio odnoszą się do problemu używania symboli dotyczących rosyjskiej agresji na Ukrainę. Ze względu na klarowność analizy będą one przywoływane wyłącznie dla lepszego zrozumienia ich relacji z art. 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach oraz art. 13¹ ustawy Administratīvo sodu likums.

Regulacje polskie

Ustawa o szczególnych rozwiązaniach jest aktem prawnym, który w art. 16 w bezpośredni sposób porusza problematykę używania symboli wspierających rosyjską agresję na Ukrainę⁵. Została ona wydana 13 kwietnia, ogłoszona 15 kwietnia, a jej wejście w życie miało miejsce 16 kwietnia 2022 r., co wskazuje na bardzo krótkie *vacatio legis*⁶. Wynikało to z chęci szybkiego wprowadzenia ustawy, która skoncentrowana jest przede wszystkim na przepisach mających zagwarantować skuteczność sankcji gospodarczych nałożonych na Rosję i Białoruś. Artykuł 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach posiada nietypową strukturę, która sprowadza się do podzielenia go na dwa ustępy, z czego pierwszy określa hipotezę oraz dyspozycję normy sankcjonowanej, natomiast drugi – sankcję przewidzianą

³ T.j. Dz.U. 2025, poz. 514 (dalej: ustawa o szczególnych rozwiązaniach).

⁴ Administratīvo sodu likums par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā (Prawo o karach administracyjnych za naruszenia w dziedzinie administracji, porządku publicznego i używania języka państwowego; tłum. własne tytułu) – ustawa z 7 maja 2020 r., <https://likumi.lv/ta/en/en/id/314808-law-on-administrative-penalties-for-offences-in-the-field-of-administration-public-order-and-use-of-the-official-language> (7.08.2025), dalej: Administratīvo sodu likums. Strona likumi.lv zawiera akty prawne przetłumaczone na język angielski, które będą wykorzystywane w tym opracowaniu. Podmiotem dokonującym tłumaczenia tekstów ustaw na język angielski jest Valsts valodas centrs (Centrum Języka Państwowego), które jest instytucją podległą Ministrowi Sprawiedliwości Łotwy.

⁵ Pełne brzmienie art. 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach: „1. Zakazuje się stosowania, używania lub propagowania symboli lub nazw wspierających agresję Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. 2. Kto narusza zakaz, o którym mowa w ust. 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

⁶ Tę informację można uzyskać z art. 25 ustawy o szczególnych rozwiązaniach.

za naruszenie zakazu zawartego w ust. 1. Należy zgodzić się z poglądem przedstawionym w komentarzu M. Królikowskiego, S. Kędziora i M. Tyszki⁷, wskazującym na to, że taka konstrukcja przepisu jest niezgodna z art. 75 ust. 1 rozporządzenia Zasady techniki prawodawczej⁸ i należałoby dokonać syntezy ust. 1 i 2. Wpłynęłoby to z pewnością pozytywnie na czytelność przepisu.

Jeżeli chodzi o przedmiot ochrony przestępstwa z art. 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach, to warto wskazać na jego opis według A. Lewny, który zaznacza, że jest nim „bezpieczeństwo narodowe w aspekcie zabezpieczenia porządku publicznego przed wpływem działań należących do sfery wojny informacyjnej prowadzonej ze strony Federacji Rosyjskiej. (...) bliższym przedmiotem ochrony są prawa mniejszości konkretnej grupy narodowościowej – ludności ukraińskiej”⁹. Przestępstwo opisane w art. 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach ma charakter powszechny, należy do występków umyślnych i jest bezskutkowe. Artykuł 16 ust. 1 ustawy o szczególnych rozwiązaniach przewiduje trzy czynności czasownikowe: propagowanie, używanie oraz stosowanie. Jak zauważa Lewna, tylko w przypadku propagowania nie ma większych wątpliwości co do znaczenia tej czynności czasownikowej, która zawiera element obiektywny polegający na czynnościach rozpowszechniających daną treść, jak i element subiektywny polegający na pozytywnym nastawieniu do rozpowszechnianej treści, przy jednoczesnym zamiarze przekonania innych osób¹⁰. Natomiast używanie i stosowanie wydaje mu się semantycznie tożsame i najpewniej nie zawiera w sobie elementu subiektywnego¹¹. Ze stanowiskiem dotyczącym semantycznej tożsamości dwóch czynności czasownikowych należy się zgodzić. Nie posiadają one definicji ustawowych, a różnica w ich znaczeniu nie może być w zadowalający sposób ustalona na podstawie przepisów o podobnym charakterze, więc warto byłoby dokonać redukcji liczby znamion czasownikowych zawartych w art. 16 ust. 1 ustawy o szczególnych rozwiązaniach.

W piśmiennictwie znajduje się odmienne ujęcie dotyczące tych czynności czasownikowych, które stara się ustalić różnicę pomiędzy tymi pojęciami¹².

⁷ M. Królikowski, S. Kędzior, M. Tyszka, *Ustawa o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego. Komentarz* [w:] *Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Ustawa sankcyjna. Komentarz*, red. M. Dyl, M. Królikowski, Warszawa 2024, s. 891–892.

⁸ *Zasady techniki prawodawczej – rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r.* (t.j. Dz.U. 2016, poz. 283).

⁹ A. Lewna, *Kiedy wojenny zapal może zaszkodzić. Kilka uwag o przestępstwie z art. 16 ustawy z dnia 13 kwietnia 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 6, s. 90–91.

¹⁰ *Ibidem*, s. 92–93.

¹¹ *Ibidem*.

¹² M. Królikowski, S. Kędzior, M. Tyszka (*Ustawa o szczególnych...*, s. 892) w swoim komentarzu starają się rozróżnić każdą z czynności czasownikowych.

M. Królikowski, S. Kędzior i M. Tyszka definiują symbole lub nazwy wspierające agresję jako „każde tekstowe lub graficzne wyrażenie przynajmniej aprobującego stanowiska odnoszącego się do agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. W szczególności znakiem takim będzie symbol «Z»”. Z kolei A. Lewna stwierdza, że „symbol zatem lub nazwa wedle swojego funkcjonującego w świadomości społecznej swoistego znaczenia ma «wspierać» agresję wojenną Rosji (...) niezależnie nawet od tego, czy dany symbol lub nazwa zostaną użyte lub zastosowane jako forma poparcia agresji przez sprawcę przestępstwa”¹³. Autorzy prac naukowych, opisując element normy, jakimi są symbole lub nazwy, przywołują te znamiona zbiorczo, nie różnicując ich treści¹⁴. Jeżeli chodzi o sankcję, to art. 16 ust. 2 ustawy o szczególnych rozwiązaniach przewiduje grzywnę, ograniczenie wolności lub pozbawienie wolności do 2 lat.

Należy nadmienić, że istnieją inne przepisy, które przynajmniej częściowo obejmują zakres kryminalizacji zawartej w art. 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach. Są to z pewnością normy zawarte w Kodeksie karnym¹⁵, w art. 117 § 3¹⁶ odnoszącym się do zakazu publicznego nawoływania do wszczęcia wojny napastniczej lub publicznego pochwalania wszczęcia lub prowadzenia takiej wojny, a także art. 256 § 1a¹⁷ w części dyspozycji dotyczącej publicznego propagowania ideologii nawołującej do użycia przemocy w celu wpłynięcia na życie polityczne lub społeczne i art. 256 § 2¹⁸ w części dyspozycji dotyczącej celowego rozpowszechniania poprzez produkcję, utrwalanie, sprowadzanie, nabywanie, zbywanie, oferowanie, przechowywanie, posiadanie, prezentowanie, przewożenie lub przesyłanie druku, nagrania lub innego przedmiotu zawierającego treść będącą ideologią nawołującą do użycia przemocy w celu wpływania na życie polityczne lub społeczne¹⁹.

¹³ *Ibidem*; A. Lewna, *Kiedy wojenny zapal...*, s. 93.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2025, poz. 383).

¹⁶ Pełne brzmienie art. 117 § 3: „Kto publicznie nawołuje do wszczęcia wojny napastniczej lub publicznie pochwała wszczęcie lub prowadzenie takiej wojny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”.

¹⁷ Pełne brzmienie 256 § 1a: „Tej samej karze podlega, kto publicznie propaguje ideologię nazistowską, komunistyczną, faszystowską lub ideologię nawołującą do użycia przemocy w celu wpływania na życie polityczne lub społeczne”.

¹⁸ Pełne brzmienie 256 § 2: „Karze określonej w § 1 podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, nabywa, zbywa, oferuje, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1 lub 1a albo będące nośnikiem symboliki nazistowskiej, komunistycznej, faszystowskiej lub innej totalitarnej, użyte w sposób służący propagowaniu treści określonej w § 1 lub 1a”.

¹⁹ Na nachodzenie się zakresu kryminalizacji zawartej w art. 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach na powyższe przepisy zwrócili uwagę w swoim komentarzu: M. Królikowski, S. Kędzior, M. Tyszka, *Ustawa o szczególnych...*, s. 891.

Kontekst i regulacje lotewskie

Pełnoskalowa agresja na Ukrainę zaostriżyła antyrosyjski kurs Republiki Łotewskiej w dziedzinie polityki wewnętrznej. Potrzeba podjęcia zauważalnej reakcji przez łotewskie władze nie była wywołana wyłącznie przez terytorialną bliskość z Federacją Rosyjską. Równie istotny jest czynnik demograficzny. W 2022 r. Rosjanie stanowili najliczniejszą mniejszość narodową na Łotwie. Było to 454 350 osób, co przy ludności Łotwy w liczbie 1 875 757 osób daje w zaokrągleniu 24,2% całej populacji kraju²⁰. Ten fakt stanowi podłoże dla napięć na tle narodowościowym i strachu przed zajęciem obszarów silnie zaludnionych przez mniejszość rosyjską. Łotewskie władze zdecydowały się odpowiedzieć na pełnoskalową agresję w formie różnorodnych działań legislacyjnych²¹, w tym tych odnoszących się do wprowadzania norm zakazujących symboli prorosyjskich²².

Nowelizacja z 31 marca 2022 r. Administratīvo sodu likums²³ wprowadza art. 13¹ zawierający zakaz używania symboli pochwalających agresję militarną i zbrodnie wojenne. Nowelizacja ta została ogłoszona 19 kwietnia, a jej wejście w życie miało miejsce 3 maja 2022 r.²⁴ Zakazane zachowanie obejmuje używanie symboli agresji militarnej oraz zbrodni wojennych w miejscach publicznych z wyjątkiem przypadków, w których sprawca nie miał intencji usprawiedliwiania

²⁰ Obliczenia własne na podstawie danych uzyskanych ze strony Urzędu Statystycznego Republiki Łotewskiej, https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE010/table/tableViewLayout1 (10.08.2025).

²¹ Zob. B. Chmielewski, *Para w gwizdek. Późna desowietyzacja Łotwy*, „Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich” 2024, nr 569, s. 6–7; T. Rostoks, K.E. Kanasta, *Foreign and Domestic Policy Implications of Latvia's Reaction to Russia's Aggression against Ukraine*, „Journal on Baltic Security” 2023, vol. 9, no. 2.

²² Obecnie oprócz art. 13¹ Administratīvo sodu likums istnieją inne regulacje dotyczące zakazu symboli prorosyjskich. Mowa tutaj o art. 4¹ ust. 1 pkt 4 i 4² Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums, a także o art. 10 ust. 2 pkt 4 i 6 oraz art. 11 ust. 2 Par sapulcēm, gājieniem un piketiēm. Odnoszą się one jedynie do pewnych wąskich dziedzin życia społecznego. Streszczając, Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums odnosi się do wydarzeń upamiętniających, uroczystości, imprez sportowych i rozrywkowych, a Par sapulcēm, gājieniem un piketiēm dotyczy organizowania zgromadzeń, marszów i pikiet. Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums – ustawa z 16 czerwca 2005 r., <https://likumi.lv/ta/en/en/id/111963-law-on-the-safety-of-public-entertainment-and-festivity-events> (13.08.2025). Par sapulcēm, gājieniem un piketiēm – ustawa z 16 stycznia 1997 r., <https://likumi.lv/ta/en/en/id/42090-on-meetings-processions-and-pickets> (13.08.2025).

²³ Grozījumi Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā – tekst ustawy nowelizującej z 31 marca 2022 r., <https://likumi.lv/ta/id/331720-grozijumi-administrativo-sodu-likuma-par-parkapumiem-parvaldes-sabiedriskas-kartibas-un-valsts-valodas-lietosanas-joma> (11.08.2025).

²⁴ *Ibidem*.

lub pochwalania tego typu naruszenia²⁵. Ustawodawca zastosował pojęcie *miejsc publiczne* posiadające definicję w art. 2 ust. 2, które zauważalnie ogranicza zakres kryminalizacji²⁶. Osoba odpowiedzialna za złamanie prawa wedle art. 13¹ Administratīvo sodu likums będzie odpowiadała za wykroczenie administracyjne, które zostało opisane w Administratīvās atbildības likums²⁷. Jest tak, ponieważ ustawa odnosi się do innego rodzaju odpowiedzialności niż ta przewidziana w łotewskim Kodeksie karnym²⁸. W art. 5 ust. 3 tej ustawy określono, że za czyny przewidziane w ustawie powstaje odpowiedzialność administracyjna, chyba że grozi za nie odpowiedzialność karna²⁹. Wynika z tego, że art. 13¹ Administratīvo sodu likums może być zastosowany, gdy zachowanie polegające na używaniu symboli pochwalających agresję militarną i zbrodnie wojenne nie podlega odpowiedzialności karnej³⁰. Natomiast znajdujące się w tym przepisie pojęcie *intencja* jest elementem, który jest nietypowy dla obecnego kierunku obranego przez litewskie prawo wykroczeń administracyjnych ze względu na trudność przy wykazywaniu intencji u osób prawnych³¹. Dlatego warto poważnie zastanowić się

²⁵ Pełne brzmienie art. 13¹ w tłumaczeniu na język angielski: „For the use of symbols glorifying military aggression and war crimes in a public place, except for cases when there is no intention to justify or glorify such crimes, a warning or a fine up to seventy units of fine shall be imposed on a natural person, but on a legal person – up to five hundred and eighty units of fine”.

²⁶ Pełne brzmienie art. 2 ust. 2 w tłumaczeniu na język angielski: „Within the meaning of this Law, a public place is any place which, regardless of the actual form of its use or ownership, serves for the provision of joint needs and interests of the society and which is available, for a fee or free of charge, to any natural person who is not the owner, possessor, holder, paid employee of the relevant place, or to another person whose presence in the relevant place is related to the performance of work duties”.

²⁷ Administratīvās atbildības likums (Prawo o odpowiedzialności administracyjnej, tłum. własne tytułu) – ustawa z 25 października 2018 r., <https://likumi.lv/ta/en/en/id/303007-law-on-administrative-liability> (7.08.2025).

²⁸ Krimināllikums (Kodeks karny Łotwy, tłum. własne tytułu) – ustawa z 17 czerwca 1998 r., <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-criminal-law> (7.08.2025).

²⁹ Pełne brzmienie art. 5 ust. 3 w tłumaczeniu na język angielski: „Administrative liability for the offences specified in a law or binding regulations of local governments shall arise, unless criminal liability is imposed for such offences”.

³⁰ Chodzi tu przede wszystkim o kolizję art. 13¹ Administratīvo sodu likums z art. 74¹ łotewskiego Kodeksu karnego. Fragment art. 74¹ w tłumaczeniu na język angielski: „For a person who commits public glorification of genocide, crime against humanity, crime against peace or war crime or who commits public glorification, denial, acquittal or gross trivialisation of committed genocide, crime against humanity, crime against peace or war crime, including genocide, crime against humanity, crime against peace or war crime against the Republic of Latvia and its inhabitants committed by the U.S.S.R. or Nazi Germany, the applicable punishment is the deprivation of liberty for a period of up to five years or temporary deprivation of liberty, or probationary supervision, or community service, or fine”.

³¹ Zob. J. Briede, E. Danovskis, *Administrative Law in Latvia* [w:] *Comparative Administrative Law Perspectives from Central and Eastern Europe*, red. I. Deviatnikovaitė, London 2024, s. 91.

nad zasadnością umieszczenia tego terminu w tym przepisie albo nad samą zasadnością wyboru reżimu odpowiedzialności administracyjnej. Jeżeli chodzi o kary za naruszenie zakazu, który został zawarty w art. 13¹ Administratīvo sodu likums, to ustawodawca przewiduje upomnienie lub karę pieniężną w wysokości do 70 stawek dla osób fizycznych oraz do 580 stawek dla osób prawnych³².

Porównanie regulacji

Przegląd regulacji będących tematem przewodnim tego opracowania pozwala na wyciągnięcie pewnych elementów wspólnych. Porównywane przepisy powstały w okresie następującym bezpośrednio po rozpoczęciu przez Federację Rosyjską pełnoskalowej agresji na Ukrainę i było to podyktowane próbą odpowiedzi na problem wpływu prorosyjskiej propagandy wojennej na inne państwa. Nie należy również pomijać wartości w przestrzeni symbolicznej, jaką posiadają obydwie regulacje. Są one niewątpliwie wyrazem solidarności z Ukrainą i dowodem potępienia dla rosyjskiej agresji. Ich podobieństwo uwidacznia się również przez to, że w miarę syntetyczny sposób ujmują istotę normy, unikając zbędnej kazyistyki, a także w tym, że w ich skład wchodzi znamiona deskryptywne, które spełniają wymóg realizacji zasady określoności prawa. Warto też wspomnieć o podobieństwie w postaci ogólnosprawczego charakteru obydwu regulacji oraz wykorzystania czynności czasownikowej używania.

Jednak najbardziej interesujące okazały się różnice w regulacjach. Po pierwsze, łotewski art. 13¹ został włączony do wcześniej istniejącej Administratīvo sodu likums i stał się jej częścią, w Polsce zaś norma z art. 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach została wprowadzona w nowej, szczególnej ustawie razem z przepisami mającymi zagwarantować skuteczność sankcji ekonomicznych nałożonych na Rosję i miała wyjątkowo krótkie *vacatio legis*, ponieważ weszła w życie już dzień po jej ogłoszeniu. Natomiast art. 13¹ Administratīvo sodu likums wszedł w życie przy standardowym okresie *vacatio legis*, zawartym w art. 64 zd. 2 Konstytucji Łotwy³³, wynoszącym 14 dni po podpisaniu ustawy. Co ważne, reżimy odpowiedzialności w porównywanych przepisach są całkowicie odmienne. Artykuł 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach podlega reżimowi odpowiedzialności karnej, a art. 13¹ Administratīvo sodu likums – reżimowi odpowiedzialności administracyjnej. Skutkuje to m.in. stosowaniem odmiennego prawa procesowego. Warto zauważyć, że w łotewskim postępowaniu dotyczącym wykroczeń administracyjnych to upoważniony organ jest decyzyjny w kwestii tego, czy wszcząć

³² Jedna stawka wynosi 5 euro, a minimalna liczba stawek dla osób fizycznych i prawnych to 2. Zob. art. 16 ust. 2 i 3 Administratīvās atbildības likums.

³³ Latvijas Republikas Satversme (Konstytucja Republiki Łotewskiej) – akt z dnia 15 lutego 1922 r., <https://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/lotwa.html> (12.08.2025).

postępowanie oraz czy zastosować karę³⁴. Przez to może zdecydować, czy w danym przypadku celowe jest pociągnięcia danej osoby do odpowiedzialności administracyjnej i zastosowanie kary. Natomiast polski proces karny posługuje się zasadą legalizmu, więc właściwy organ zobowiązany jest do działania z urzędu niezależnie od jego oceny celowości ścigania.

Artykuł 16 ust. 1 ustawy o szczególnych rozwiązaniach zawiera aż trzy czynności czasownikowe, których znaczenie (w przypadku używania i stosowania) jest niejasne i niepotrzebnie komplikuje budowę normy. Wydaje się, że istnieje możliwość innego ujęcia tego przepisu, a przez to uniknięcia zarzutu naruszenia zasady *nullum crimen sine lege certa* w warstwie semantycznej, a także zapewnienia lepszej zrozumiałości dla odbiorców normy, w tym tych nieposiadających wykształcenia prawniczego. Natomiast art. 13¹ Administratīvo sodu likums korzysta wyłącznie z znamienia czasownikowego używania, co wydaje się rozsądnym rozwiązaniem. Jak pokazuje art. 13¹ Administratīvo sodu likums, również dobrze można ograniczyć się do jednej czynności czasownikowej, jednocześnie znacząco upraszczając regulację. W art. 13¹ Administratīvo sodu likums zastosowano znamię miejsca publicznego, które skutkuje legalnością zachowania opisanego w tym przepisie, jeżeli dochodzi do niego w przestrzeni prywatnej. Natomiast art. 16 ust. 1 ustawy o szczególnych rozwiązaniach nie zawiera ani znamienia miejsca publicznego, ani innego znamienia modalnego, które spełniałoby podobną funkcję, co należy ocenić negatywnie ze względu na nadmierne ograniczanie konstytucyjnie gwarantowanej wolności słowa. Artykuł 16 ust. 1 ustawy o szczególnych rozwiązaniach wykorzystuje pojęcie *agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę*, które jest wysoce skonkretyzowane w porównaniu do agresji militarnej i zbrodni wojennych z art. 13¹ Administratīvo sodu likums. Pomimo tego, że łotewska ustawa w wyraźny sposób powstała w odpowiedzi na rosyjską agresję na Ukrainę, to dzięki wprowadzeniu pojęć *agresja militarna* i *zbrodnie wojenne*, pozwala ona na zastosowanie art. 13¹ Administratīvo sodu likums również w przypadku, gdy państwem agresorem lub stroną dopuszczającą się zbrodni wojennych będzie inne państwo niż Rosja (np. Białoruś), a także gdy zaatakowany podmiot będzie innym państwem niż Ukraina (np. Polska). Jest to wyraz większej uniwersalności normy, która zostaje wprowadzona z myślą o innych zagrożeniach mogących nadejść w przyszłości i nie odnosi się wyłącznie do doraźnej potrzeby zareagowania na wynikłe wydarzenie. Należy zatem docenić to rozwiązanie i zaproponować zastosowanie podobnego w polskim porządku prawnym. Jeżeli wprowadzimy tę modyfikację, to trzeba zrezygnować z umiejscowienia normy w ustawie o szczególnych rozwiązaniach i przenieść ją do Kodeksu karnego ze względu na zmianę charakteru tej normy na bardziej uniwersalną, a przez to niepasującą już do zbyt wąskiej tematyki ustawy o szczególnych rozwiązaniach. W wyniku tego art. 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach

³⁴ J. Briede, E. Danovskis, *Administrative Law...*, s. 91–92.

przestałby być potrzebny i mógłby zostać usunięty. Pozytywnym skutkiem tej zmiany byłoby też to, że sama ustawa o szczególnych rozwiązaniach byłaby bardziej jednolita tematycznie i skupiała się wyłącznie na zabezpieczeniu realizacji sankcji gospodarczych.

Przechodząc do sankcji, można stwierdzić, że kar przewidzianych w art. 16 ust. 2 ustawy o szczególnych rozwiązaniach jest więcej i są wyraźnie dotkliwsze. Obejmują grzywnę w wysokości od 100 do 540 stawek dziennych, ograniczenie wolności od 3 miesięcy do 2 lat oraz pozbawienie wolności od miesiąca do 2 lat. Natomiast środki reakcji związanej z naruszeniem art. 13¹ Administratīvo sodu likums mają wyłącznie wolnościowy charakter i obejmują upomnienie lub karę pieniężną w wysokości od 2 do 70 stawek w przypadku osób fizycznych oraz od 2 do 580 stawek w przypadku osób prawnych. Znaczna różnica w rodzajach i wysokości kar wynika z tego, że art. 13¹ Administratīvo sodu likums ma być w założeniu stosowany w przypadkach, w których nie ma podstaw do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej³⁵. Pozwala to na dostosowanie reakcji państwa do stopnia szkodliwości kryminalizowanego zachowania.

Podsumowanie

Rosyjska pełnoskalowa agresja na Ukrainę zmotywowała zarówno Polskę, jak i Łotwę do działań legislacyjnych mających na celu przeciwdziałanie propagandzie wojennej poprzez wprowadzenie zakazu używania symboli prorosyjskiej agresji. Niniejsze opracowanie ukazało odmiennosc rozwiązań, które zdecydowano się przyjąć do porządków prawnych tych państw. Ogólnym wnioskiem wyłaniającym się z tej analizy jest to, że norma zawarta w art. 13¹ Administratīvo sodu likums zdaje się cechować wyższym poziomem spójności z resztą systemu prawa oraz mniejszą ilością wadliwych rozwiązań legislacyjnych niż art. 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach. Właśnie dlatego należy zalecić polskiemu ustawodawcy rozważenie znowelizowania art. 16 ustawy o szczególnych rozwiązaniach ze względu szereg wątpliwości, które zostały wskazane w tej analizie i w pracach innych autorów badających tę normę³⁶. Warto dokonać zmiany szczególnie ze względu na to, że zapadają już wyroki z tego artykułu³⁷, a polskie społeczeństwo zasługuje na zdecydowanie lepszą jakość prawa karnego.

³⁵ Np. gdy osoba nosi T-shirt z symbolem „Z” w miejscu publicznym, ale jednocześnie nie wypełnienia znamion przewidzianych przez art. 74¹ łotewskiego Kodeksu karnego.

³⁶ M. Królikowski, S. Kędzior, M. Tyszka, *Ustawa o szczególnych...*, s. 891–892; A. Lewna, *Kiedy wojenny zapal...*, s. 86–101.

³⁷ Przykładem może być wyrok SO Krakowie w sprawie „zaciągu do grupy Wagnera”. Zob. <https://krakow.so.gov.pl/komunikat-prasowy-dotyczacy-wyroku-wydanego-w-sprawie-iii-k-11124-tzw-zaciagu-do-grupy-wagnera,new,mg.256,258.html,3125> (18.08.2025).

Bibliografia

- Briede J., Danovskis E., *Administrative Law in Latvia* [w:] *Comparative Administrative Law Perspectives from Central and Eastern Europe*, red. I. Deviatnikovaitė, London 2024.
- Chmielewski B., *Para w gwizdek. Późna desowietyzacja Łotwy*, „Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich” 2024, nr 569.
- Domańska M., *Neototalitarny projekt Putina: sytuacja polityczna w Rosji*, „Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich” 2023, nr 489.
- https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START__POP__IR__IRE/IRE010/table/tableViewLayout1 (10.08.2025).
- <https://krakow.so.gov.pl/komunikat-prasowy-dotyczacy-wyroku-wydanego-w-sprawie-iii-k-11124-tzw-zaciagu-do-grupy-wagnera,new,mg,256,258.html,3125> (18.08.2025).
- <https://likumi.lv/ta/en/en/id/111963-law-on-the-safety-of-public-entertainment-and-festivity-events> (13.08.2025).
- <https://likumi.lv/ta/en/en/id/303007-law-on-administrative-liability> (7.08.2025).
- <https://likumi.lv/ta/en/en/id/314808-law-on-administrative-penalties-for-offences-in-the-field-of-administration-public-order-and-use-of-the-official-language> (7.08.2025).
- <https://likumi.lv/ta/en/en/id/42090-on-meetings-processions-and-pickets> (13.08.2025).
- <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-criminal-law> (7.08.2025).
- <https://likumi.lv/ta/id/331720-grozījumi-administratīvo-sodu-likuma-par-parkapumiem-parvaldes-sabiedrības-kartības-un-valsts-valodas-lietosanas-joma> (11.08.2025).
- <https://x.com/DmytroKuleba/status/1508686459880062977> (7.08.2025).
- Królikowski M., Kędzior S., Tyszcza M., *Ustawa o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego. Komentarz* [w:] *Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Ustawa sankcyjna. Komentarz*, red. M. Dyl, M. Królikowski, Warszawa 2024.
- Lewna A., *Kiedy wojenny zapal może zaszkodzić. Kilka uwag o przestępstwie z art. 16 ustawy z dnia 13 kwietnia 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 6.
- Marandici I., *Z-Propaganda and Semiotic Resistance: Contesting Russia's War Symbols in Moldova and Beyond*, „Comparative Southeast European Studies” 2023, vol. 71, no. 4.
- Matvejevs A., *Administratīvā atbildība kā viens no juridiskās atbildības veidiem*, „Administratīvā un Kriminālā Justīcija” 2019, nr 3/4(88/89).
- Rostoks T., Kanasta K.E., *Foreign and Domestic Policy Implications of Latvia's Reaction to Russia's Aggression against Ukraine*, „Journal on Baltic Security” 2023, vol. 9, no. 2.
- Sagatienė D., Wójcik A., Rhein-Fischer P., *Banning Russian War Symbols in Lithuania, Germany, and Poland*, <https://cris.mruni.eu/cris/handle/007/46214> (22.08.2025).
- Terehovich V., Nimande E., *Historyczne odrębności rozwoju prawa karnego na Łotwie*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2009, t. 7.
- Treļš Ē., *Normatīvā regulējuma problēmājutājumi lietās par naida izraisīšanu*, „Jurista Vārds” 2022, nr 25/26(1239/1240).
- Treļš Ē., Mihailovs I.J., *The Concept of Loyalty in Legal Regulation in the Republic of Latvia: Current Situation and Challenges*, „Journal of the University of Latvia. Law” 2023, no. 16.

Streszczenie

Rosyjska pełnoskalowa agresja na Ukrainę znacząco zachwiała poczuciem bezpieczeństwa w wielu państwach, zwłaszcza w Europie Środkowo-Wschodniej. Reakcje tych państw przybrały

różnorodne formy, w tym inicjatyw mających na celu przeciwdziałanie rosyjskiej propagandzie. Niniejsza analiza koncentruje się na porównaniu dwóch stosunkowo nowych regulacji prawnych wprowadzonych w Polsce i na Łotwie, dotyczących zakazu używania symboli związanych z rosyjską agresją na Ukrainę. Autor podejmuje próbę oceny skuteczności tych rozwiązań oraz wskazuje możliwe kierunki ich dalszej modyfikacji.

Słowa kluczowe: prawo karne, prawo polskie, prawo łotewskie, propaganda, symbol, używanie, propagowanie, rosyjska agresja

LAW AGAINST PROPAGANDA – POLISH AND LATVIAN REGULATIONS PROHIBITING THE USE OF SYMBOLS REFERRING TO RUSSIAN AGGRESSION OF UKRAINE

Summary

The full-scale Russian aggression against Ukraine has significantly undermined the sense of security in many countries, particularly those in Central and Eastern Europe. The responses of these countries have taken various forms, including initiatives aimed at countering Russian propaganda. This study focuses on a comparative analysis of two relatively recent legal regulations adopted in Poland and Latvia, which address the prohibition of using symbols associated with Russian aggression against Ukraine. The author seeks to assess the effectiveness of these measures and to outline potential directions for their further development.

Keywords: penal law, Polish law, Latvian law, propaganda, symbol, use, propagation, Russian aggression